

11. Adalete erişim - Yerel ve ulusal düzeyde adalete erişim

Haklar ihlal edildiğinde, yerel ve ulusal düzeyde adaleti nasıl bulacağız? Bu zor soruya her yerde geçerli bazı cevaplar bulmak kolay değildir. Çünkü cevaplar; - sizin kim olduğunuza, - yaşadığınız ihlallere ve bu ihlallerin devlet veya devlet dışı aktörlerce işlenip işlenmediğine, - ülkeniz kanunlarının Din ve İnanç Özgürlükleri ile ilgili yaptırımlarına ve bunları gerçekte nasıl uyguladığına bağlıdır. Aynı zamanda ülkenizdeki yasal sistemin güvenilir olup olmadığına ve faal durumda ombudsmanlar gibi aracı kuruluşlar veya azınlık komisyonları gibi bağımsız insan hakları kuruluşları bulunup bulunmadığına da bağlıdır.

Bunu bir başka deyişle söylemek gerekirse, adalete erişmek için yapmanız gereken ilk şey, kendi durumunuza yönelik bir araştırma yapmaktır! Bu vidomuzda size, hak ihlalleri durumunda sizin ve örgütünüzün yapması gerekenleri, ihtiyacınız olan bilgileri nerede ve nasıl bulabileceğiniz konusunda bazı ipuçları vermeye çalışacağız. Öncelikle bakmanız gereken yer, hukuktur. Hukuk genellikle din ve inanç hakkında veya özellikle sizi endişelendiren konular ile ilgili neler söylüyor?

Ulusal anayasa, din ve inanç özgürlüğünün nasıl uygulanacağına dair kapsamlı bir çerçeve oluşturmada önemli bir rol oynar. Ülkeniz anayasası ne söylüyor? Sizi endişelendiren konunun, örneğin medeni kanunda veya ceza hukukunda ve o konu ile ilgili olabilecek yerel yönetmeliklerde bulunup bulunmadığına bakın? Bu süreçte uyulması gereken bürokratik düzenlemelere göz atmak da önemlidir. Örneğin, ibadethane, dini yardım kuruluşları veya okullar inşa etmek ve işletmek için hangi düzenlemeler uygulanmaktadır?

Kanunlara bakarken, haklarınızı desteklemekte kullanılacak maddeler kadar, haklarınız engelleyen ya da zorlaştıran maddelerin de iyice incelenmesi önemlidir. Bazen ulusal kanunlar anayasa ile aynı doğrultuda olmazlar veya yerel yönetmelikler ulusal kanunlarla çelişebilirler. Bu farklılıkları iyi incelemek ve doğruları bilmek en iyi yaklaşımları seçmenizde size yardımcı olabilir.

Kanunlar hakkında yeterli bilginiz olmaması halinde, ihtiyacınız olan bilgiyi bulmak göz korkutucu bir süreç gibi gelebilir. En kestirme yol, konuda uzmanlaşmış bir sivil toplum örgütüne veya ihtiyacınız olan bilgiye sahip inanç topluluklarına bu soruları sormaktır! Ayrıca kanunlarda ne söylendiğini anlamak, ihlali rapor etmek veya bir yasayı sorgulamak istediğinizde iyi ve güvenilir avukatlara sahip olmak da oldukça yararlıdır. Topluluğunuz içinde yardım edebilecek bir avukat veya azınlıklara veya insan hakları suiistimallerine yönelik yasal yardım sağlayan sivil toplum örgütleri var mı? 2014 yılında Hindistan'da birkaç avukat, din ve inanç özgürlüğü ihlalleri yaşayan kişilere yönelik olarak ücretsiz yasal destek vermek üzere ulusal bir yardım hattı oluşturmuştur. Eğer ülkenizde güvenilir insan hakları avukatlarının benzer şekilde oluşturdukları böyle bir ağ varsa, yardım için onlarla irtibata geçin!

Sizi endişelendiren konu ile ilgili olarak kanunun ne söylediğini öğrendikten sonra, yardım almak için kime yönelebileceğinizi bulmanız gerekir: Yerel polis merkezinizden başlayalım: Yerel polis merkezleri insanların adalet erişimini sağlamada anahtar olmalıdır. Kanıt toplama ve suçlu belgeleme işleri, başarılı hukuki sonuçların temelini oluşturur. Bu yüzden, doldurulması gereken

formların ne olduğu ne tür bilgilerin gerektiği ve polis ile görüştüğünüzde neleri kayıt altına almanız gerektiği gibi suçun ihbar edilmesine yönelik bilgileri bilmek ve anlamak önemlidir. Eğer mümkünse, polis memurlarının sahip oldukları önyargıları gidermek ve topluluğunuzun karşılaştığı riskleri ciddiye almalarında onlara yardımcı olmak için yerel polis merkezinizle ilişki kurmak iyi bir fikirdir.

Bazı ülkelerdeki yaygın sorun, yerel polis memurlarının vatandaşların haklarından ve din ve inanç ile ilgili yasalardan habersiz oluşlarıdır. Polis memurlarının yasal haklara ilişkin olarak farkındalıklarının artmasına yönelik çalışmalar yapmak, ihlaller meydana geldiğinde polislerin daha etkili bir şekilde harekete geçmelerinde fayda sağlayabilir.

Yerel polis merkezleri suçun önlenmesinde de anahtar olmalıdır. Daha başlangıç aşamasındayken dini topluluklar arasında yükselen gerilimi fark etmelerini sağlamak, dini topluluklara yönelik şiddet patlamasını önlemek için polisin erkenden hareket etmesine yardımcı olacak bir yoldur. Birleşik Krallık'ta "Tell Mama" "Annene anlat" adlı bir sivil toplum örgütü, Müslümanlara karşı nefret suçlarını belgelemiştir. Saldırıların ya da ihlallerin, nerede ve ne sıklıkla meydana geldiğini saptayarak, polisler, yerel makamlara ve yerel dini liderlere belirli bir toplulukta gerilimin arttığını gösterebilmekte ve durumun kötüye gitmesini önlemek için çevreyi uarmaktadır. Elbette, polislerle diyalog her zaman mümkün değildir – bazı yerlerde polisler son derece önyargılı, yozlaşmış hatta ihlallerde etkin şekilde yer almış da olabilirler. Ancak diyalog kurmak mümkünse, bu oldukça faydalı bir yöntemdir. Yerel polis ile yapıcı ilişkiler, din veya inanç özgürlüğü ihlallerinden etkilenen kişi veya topluluklar için çok önemli ve değerli olabilir.

Mahkeme sistemi, yereli ulusal düzeye bağlar. Çoğu dava öncelikle yerel alan veya bölgedeki mahkemelerde görülür, ancak taraflardan birisi davasonucundan tatmin olmamış ise, davayı daha yüksek bir mahkemeye götürür. Genellikle her biri bir diğerinden daha yetkili olan sulh ceza mahkemeleri, yüksek mahkemeler, temyiz mahkemeleri ve anayasa mahkemeleri gibi birkaç seviyede mahkeme bulunmaktadır. Yerel veya ulusal yasalar din veya inanç özgürlüğünü ihlal ediyor ise, farklı stratejilere ve farklı türde bir mahkemeye ihtiyacınız vardır. Anayasa mahkemelerinin görevi, parlamento veya yerel makamlar tarafından yapılan kanunların anayasa ile uyum sağlayıp sağlamadığına karar vermektir. Bir davayı anayasa mahkemesine götürmek için avukatların yanı sıra diğer mağdurlar ile iş birliği yapmanız gerekebilir. Elbette, insan hakları ihlalini gerçekleştiren anayasa mahkemesinin kendisi ise, bu gayretleriniz size yardımcı olmayacaktır. Bir davayı bölgesel uluslararası bir insan hakları mahkemesine götürmek istemeniz halinde, davanızı öncelikle ulusal Temyiz Mahkemesi veya Anayasa Mahkemesi'ne kadar götürerek, ülkenizdeki tüm iç hukuk yollarını tüketmeniz gerekir. Yasaları değiştirmenin bir başka yolu ise, politikacılara yasanın neden sorunlu olduğunu anlatmak ve değişimin desteklenmesinde kamuoyu oluşturmak için savunuculuk ve toplumsal farkındalık sağlayacak çalışmalar yapmaktır. Bu konular ile ilgili daha fazla bilgi edinmek için savunuculuk ve artan farkındalık hakkındaki videolarımızı izleyebilirsiniz.

Polisler, avukatlar ve mahkemeler adalet sistemini oluştururlar, ancak mahkemeler kanalıyla davaları takip etmek oldukça maliyetli ve uzun yıllar alabilecek, zaman tüketici süreçlerdir. Buna rağmen bazı örgütler davaları mahkemeler yoluyla takip etmeyi başarmaktadır. Örneğin Mısır Kişilik Hakları İnisiyatifi, idare mahkemesinden Bahailerin kendilerini Müslüman veya Hıristiyan

olarak tanımlanmaya zorlanmak yerine kimlik kartlarının din hanesini boş bırakmalarına izin veren bir karar almayı başarmıştır.

Mahkeme sürecinde davalar fazla zaman ve para tüketebilir. Bu nedenle çoğu olaylarda sorununçözümüne yardımcı olabilecek yargı ile ilgili olmayan kurumları da aramak önemlidir. Çoğu yerel çevrelerde din veya topluluk liderleri ve politikacılar, bir ihlal meydana geldiğinde olayları yoluna sokmak için kendi etkilerini kullanabilirler. Bu kişilerle güven ilişkisi kurmak, bu etkilerini kullanmaları için onları harekete geçirmeye ve bunu bilgece kullanmalarına yardımcı olabilir! Bazı ülkelerde anlaşmazlıkların mahkemeye gitmeden çözümlenmesine yardımcı olabilen yerel uzlaşma ve arabuluculuk sistemleri bulunmaktadır. Kimi davalarda mağdurlar özellikle mahkemeden daha ucuz ve daha hızlı olduğu için bu yöntemleri faydalı bulurlar. Ancak bazen arabuluculuk süreçleri kötüye kullanılabilir; mağdurlar sadece özür dilenerek veya sembolik bir tazminatla çoğunluğu oluşturan topluluklardan gelen failerin cezalandırılmadığı bir sürece katılmaya mecbur kalabilirler.

Ulusal düzeyde, pek çok ülkede ayrımcılık ombudsmanlığı, azınlık komisyonları veya ulusal insan hakları kuruluşları gibi din ve inanç özgürlüğü ihlallerini takip etmeye ve çözümlenmeye yardım eden kuruluşları vardır. Bazen ulusal azınlık komisyonu üyesinden gelen bir telefon çağrısı, polis merkezinin bir şikâyeti ciddiye alması ve bununla ilgili bir şeyler yapması için yeterlidir.

Pek çok ülkede ulusal bazı insan hakları kuruluşları Birleşmiş Milletler tarafından tanınırlar. Tanınan ve yetkilendirilen bu kuruluşlar, ulusal insan hakları sistemi ile uluslararası üst mahkemelerin ve kuruluşların ilişkilerini de kurarlar. Örneğin, ülkedeki insan hakları durumu ile ilgili BM için raporlar hazırlarlar. Hem bireylerden hem de örgütlerden insan hakları ihlalleri hakkındaki şikayetleri alır ve toplarlar; bu bilgileri BM'nin diplomatik kanallarına aktarırlar. Bu kuruluşlar ayrıca ulusal hükümetleri imzaladıkları insan hakları anlaşmalarına sadık kalmaları için uyarmakta ve kamuoyu baskısı yaratmakta da önemli rol oynarlar. O halde, ülkenizde ombudsmanların, azınlık komisyonlarının veya ulusal insan hakları kuruluşlarının bulunup bulunmadığını bilmek, bunların nasıl çalıştıklarını öğrenmek ve ihlaller meydana geldiğinde onlarla ilişki kurmayı alışkanlık haline getirmek oldukça değerlidir. Bir uyarı olarak, bazı ülkelerde bu kuruluşlar devletten bağımsız olmadığını hatırlatalım. Güvendiğiniz bir sivil toplum örgütüyle ülkenizdeki kuruluşların saygınlığını kontrol etmeniz de her zaman yarar olacaktır.

Adalet arayışınız ister ulusal ister yerel düzeyde olsun, yöntem seçiminiz içeriğe, davayave ne tür bir organizasyon olduğunuza bağlıdır. Anlaşmazlık analizi dahil olmak üzere, titiz bir genel durum analizi sorunun çözüm yöntemi yani strateji seçiminde önemli bir temel gerekliliktir. İnternet sitemizde genel durum ve anlaşmazlık analizlerinin nasıl yapılacağına dair videolar ve başka kaynaklar bulacaksınız. Ayrıca din ve inanç özgürlüğü ihlallerini önlemek ve bunlara karşılık vermek için yöntem ve stratejiler belirlemek ve geliştirmek üzere organizasyonunuz üyelerine yardımcı olabilecek grup çalışmaları da bulunmaktadır. Özetleyecek olursak:

Adalet aramak için yasalar ve çeşitli makamlar –yerel ve ulusal düzeyde adalete erişmenize yardımcı olabilecek polis, mahkemeler ve diğer makamlar – hakkında bilgi sahibi olmanız gerekecektir. Aynı zamanda stratejinizi genel durumunuzun ve organizasyon yapınızın ve olanaklarının analizine dayanarak dikkatlice tasarlamanız gerekecektir. Yerel ve ulusal durumunuzda polise veya yasal sisteme başvurmak ilk başta yararsız görünse de uluslararası

sistemlere başvurmadan önce yerel ve ulusal sistemlerin imkanlarının ne olduğunu araştırmak önemlidir. Özellikle yerel ve ulusal sistemlerin iyi çalışmasını sağlamak, insan haklarını desteklemenin en temel faaliyetidir. Yerel ve ulusal yasal yolların bulunmadığı kimi ülkelerde vardır, ancak insanların yerel hukukta haklarını korumaya gerçekten yardımcı olabilecek yasalardan habersiz olduğu haller de epeyi yaygındır. Ayrıca da uluslararası mahkemelere özel bir davayı götürmek veya yerelsistemleri şikâyet etmek için öncelikle ulusal düzeyde iç hukuk yollarını dikkatle kullanmanız gerekecektir. Sonraki üç videomuzda, din ve inanç özgürlüğü ihlallerinde, adalete erişim için uluslararası düzeylere nasıl başvuru yapılacağına ve nasıl kullanılacağına göz atacağız.

Telif Hakkı SMC 2017